

V Brně dne 31. července 2026
Sp. zn.: 9/2026/DO SZD/VBB
Č. j.: KVOP-40920/2026

**Doporučení ochránce práv dětí vládě České republiky
k vydání zákona, který zřizuje Komisi pro přezkum náhlých úmrtí dětí**

Podle § 22 ve spojení s § 1c zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv a o ochránci práv dětí, je ochránce práv dětí oprávněn doporučit vydání právního předpisu. Je-li předmětem zvláštního oprávnění zákon, předkládá doporučení vládě.

Dosavadní kroky Ministerstva práce a sociálních věcí

Současná podoba fungování ad hoc komise pod vedením Ministerstva práce a sociálních věcí se ukazuje jako nedostatečná. Komise narazila na limity jednak v oblasti dostupných zdrojů informací, jednak v otázce personálního obsazení, nestrannosti a nadrezortnosti.

Doporučení ochránce práv dětí

Pro efektivní fungování Komise je nezbytné přijmout zákonnou úpravu postavenou na principech, které jsou rozvedeny níže.

I. Nestrannost a nadrezortnost

Účel Komise nelze naplnit, pokud by byla zřízena jako poradní sbor Ministerstva práce a sociálních věcí¹, či v jiném obdobném uspořádání v rámci jednotlivých rezortů. Ačkoliv se zřízení poradního orgánu v rámci stávajících struktur může jevit jako administrativně nejméně náročné, tento postup naráží na limity věcné působnosti a nezávislosti. Přezkum náhlých úmrtí dětí ze své podstaty vysoce přesahuje rámec sociálně-právní ochrany dětí.

Jako optimální a mezinárodním standardům odpovídající model se proto jeví zřízení Komise jako samostatného nadrezortního orgánu zřízeného zvláštním zákonem, který bude působit například pod Úřadem vlády České republiky či pod jiným orgánem, nejlépe nadrezortní a nezávislé povahy.

Nová právní úprava musí garantovat nezávislost Komise. Zákon proto musí stanovit transparentní mechanismus nominace, jmenování a odvolávání členů a určit jejich funkční období. Zákon musí rovněž vymezit přísná pravidla pro posuzování podjatosti členů a možného střetu zájmů. Je nepřípustné, aby se přezkumu konkrétního případu

1 Ve smyslu § 38b zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

účastnil člen Komise (či přizvaný odborník), který se podílel na odborné péči o zemřelé dítě nebo na vyšetřování jeho úmrtí. Stejně tak musí být vyloučeny osoby, které mají osobní zájem na výsledku činnosti Komise.

K zajištění maximální nestrannosti a objektivity při hodnocení systémových selhání by měla být první část procesu přezkumu rozdělena na dvě fáze. V první fázi by měl stálý sekretariát Komise identifikovat případy, kterými se Komise bude zabývat, a následně shromáždit podklady od dotčených institucí.

II. Složení Komise, multidisciplinarita

K zajištění vysoké odbornosti a flexibility by Komise měla být definována jako multidisciplinární uskupení s kombinovaným složením. Základem jejího fungování by mělo být stálé jádro tvořené trvalými členy, kteří zajišťují kontinuitu. Toto jádro doplňují ad hoc přizvaní experti nominovaní pro konkrétní přezkoumávaný případ na základě specifických okolností úmrtí dítěte.

Zákon by měl Komisi umožnit podle potřeby vytvářet stálé nebo dočasné tematické pracovní skupiny zaměřené na specifické jevy. Mezi tyto specializované panely může patřit například panel pro dětské sebevraždy a sebepoškozování, panel pro úmrtí v důsledku užívání návykových látek či panel pro úmrtí dětí v ústavní péči, ochranné výchově či úmrtí v jiných zařízeních s omezením svobody.

Zákon by měl stanovit povinné profesní zastoupení členů tak, aby byly vyvážené zastoupeny klíčové obory. Stálé obsazení by mělo zahrnovat lékaře v oboru pediatrie, experta na sociální práci a sociálně-právní ochranu dětí, psychiatrie a klinické psychologie, zástupce Policie České republiky (například metodika prevence), případně zástupce Nejvyššího státního zastupitelství. Podle povahy případu by mohli být přizváváni experti z oblastí jako je adiktologie, neonatologie, pedagogika, péče o děti se zdravotním postižením či odborníci na specifika národnostních a kulturních menšin, filozofie, etiky, statistiky (např. demograf, sociální epidemiolog).

Pro účely objasnění okolností případu by Komise měla mít také možnost přizvat k podání vysvětlení či k poskytnutí součinnosti zástupce konkrétního orgánu sociálně-právní ochrany dětí, lékaře, sociálního pracovníka či vyučujícího, kteří s dítětem prokazatelně přišli do styku, případně rodiče, zákonné zástupce, opatrovníka dítěte nebo jiné pečující osoby, případně další osoby příbuzné a blízké.

III. Přístup k informacím a mlčenlivost

Zákon musí garantovat široké oprávnění Komise a přístup ke všem informacím, které jsou nezbytné pro naplnění účelu její činnosti. Současná podoba Komise je v tomto ohledu zásadně limitována, což jí znemožňuje provést komplexní analýzu případu a formulovat relevantní doporučení.

Komise by měla být oprávněna vyžadovat a bezúplatně získávat spisovou dokumentaci orgánů činných v trestním řízení (v případě běžícího trestního řízení by přístup k informacím mohl podléhat souhlasu dozorujícího státního zástupce, který by měl možnost v odůvodněných případech poskytnout pouze část spisové dokumentace a zbytek až po pravomocném skončení věci), kompletní zdravotní dokumentaci včetně pitevních zpráv a listů o prohlídce zemřelého dítěte, jakož i dokumentaci správních orgánů, zejména orgánů sociálně-právní ochrany dětí, stejně jako poskytovatelů sociálních služeb, kteří s dítětem a rodinou pracovali. Součinnost by měli poskytovat také školská zařízení, poskytovatelé podpůrných služeb a instituce, ve kterých dítě před úmrtím pobývalo. Klíčové je rovněž zajištění přístupu k souvisejícím soudním spisům v civilních i trestních věcech. Pro objektivní posouzení kontextu úmrtí musí mít Komise v odůvodněných případech právo nahlížet také do vybraných dokumentů a lékařských zpráv týkajících se rodičů a dalších pečujících nebo blízkých osob zemřelého dítěte.

Vzhledem k tomu, že Komise bude pracovat s velkým objemem vysoce citlivých osobních údajů, musí nová právní úprava pamatovat na striktní povinnost mlčenlivosti pro všechny členy Komise, zaměstnance sekretariátu i přizvané experty, včetně možné sankce za její porušení. Tato povinnost by měla přetrvávat i po skončení výkonu funkce nebo pracovního poměru. Zápisy z jednání Komise musí být neveřejné.

Výstupy Komise a zprávy o její činnosti musí být prezentovány se zvýšenou obezřetností a respektem k právům na ochranu soukromí dotčených osob. Za tímto účelem by měla mít Komise k dispozici mediální strategii. Komisi by měla navenek reprezentovat výhradně jedna osoba, která by koordinovala veškeré reakce na dotazy médií a prezentovala zjištění a systémová doporučení tak, aby nedošlo k úniku informací umožňujících identifikaci konkrétního dítěte nebo jeho rodiny.

Cílem Komise musí být výhradně identifikace systémových nedostatků a návrh preventivních opatření, nikoliv vyvozování individuální právní či personální odpovědnosti za pochybení. Jakákoliv obava z následného postihu by u zúčastněných vedla k defenzivnímu chování, snaze o zakrývání chyb a destruovala by otevřenou mezioborovou diskusi, která je pro fungování Komise klíčová. Oznamovací povinnost členů Komise podle jiných právních předpisů by však měla zůstat nedotčená.

IV. Výběr případů a oznamovací povinnost

Jsem toho názoru, že Komise by měla fungovat ve dvoustupňovém modelu přezkumu. V první fázi by Komise byla plošně notifikována o veškerých úmrtích dětí od narození do osmnácti let věku na území České republiky, čímž by získala přinejmenším základní přehled o všech úmrtích. Ve druhé fázi by Komise obligatorně provedla podrobný mezioborový přezkum u vybraných kategorií úmrtí. U ostatních případů by postupovala

podle vlastního uvážení, zejména při existenci pochybností o postupu institucí, zvláštních okolností nebo vysoké společenské závažnosti.

Zákon by proto měl vymezit okruh případů, u nichž musí podrobný retrospektivní přezkum proběhnout obligatorně. Jednat by se mohlo například o náhlá a nepřírozená úmrtí dětí z vnějších příčin či o úmrtí v důsledku dokonané sebevraždy. Povinnému přezkumu by dále mohly podléhat případy, kde existuje důvodné podezření nebo prokazatelná historie týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte, domácího násilí či jiného závažného ohrožení v rodinném prostředí. Komise by měla povinně přezkoumávat také náhlé a neočekávané úmrtí dítěte, které v době smrti vyrůstalo v náhradní rodinné péči, ústavní výchově nebo ochranné výchově. Případně i náhlá úmrtí, k nimž došlo v zařízeních poskytovatelů zdravotních či sociálních služeb, ve školských zařízeních, v místech výkonu vazby, trestu odnětí svobody, zabezpečovací detence nebo v zařízeních pro zajištění cizinců. V neposlední řadě by se povinný přezkum mohl vztahovat na případy spojené se specifickou formou kriminality, jako je obchodování s lidmi či zneužívání návykových látek a anabolik.

Nová právní úprava by měla striktně odmítnout jakékoliv snahy omezit působnost Komise výhradně na případy dětí, které byly před svým úmrtím vedeny v evidenci orgánů sociálně-právní ochrany dětí jako děti ohrožené.² Takové omezení by zcela popřelo preventivní smysl fungování Komise. Primárním účelem Komise je totiž detekovat slepá místa v záchranné síti státu a identifikovat situace, kdy ohrožení dítěte zůstalo pro stávající systém neviditelné. Restrikce přezkumu na již evidované případy by znemožnila analyzovat selhání v oblasti včasné detekce a prevence na úrovni pediatriů, škol nebo komunity.

Základním předpokladem funkčnosti celého systému je zavedení zákonné oznamovací povinnosti, která zajistí včasný přenos informací. Hlavní oznamovací povinnost by mohl mít například Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky, který eviduje Listy o prohlídce zemřelého. Na základě těchto informací by se Komise rozhodla, zda se jedná o případ, kterým se bude zabývat, či nikoliv.

V. Fungování Komise

K zajištění plynulého a profesionálního výkonu působnosti Komise je nezbytné poskytnout stabilní institucionální a materiální zázemí.

Pro hladké fungování by zasedání Komise měl řídit tajemník s jasně vymezenými právy a povinnostmi, např. svolávání a řízení zasedání či zastupování Komise navenek.

Praktický, administrativní a organizační chod Komise by měl zajišťovat stálý sekretariát v čele s tajemníkem. Sekretariát by přijímal prvotní notifikace o úmrtích dětí,

² Ve smyslu § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

komunikoval s dotčenými institucemi, shromažďoval a připravoval podklady a zajišťoval jejich včasnou distribuci členům Komise. Sekretariát by se také významným způsobem podílel na tvorbě výstupů z činnosti Komise.

Nová právní úprava by neměla opomenout kompenzaci za činnost v Komisi. Součástí nároku by měla být rovněž kompenzace účelně vynaložených cestovních a souvisejících nákladů.

VI. Výstupy z činnosti Komise

Komise by měla svá finální stanoviska, závěry a systémová doporučení přijímat formou usnesení. O usneseních by členové Komise měli hlasovat, přičemž k jejich schválení by byla vyžadována prostá většina hlasů všech členů Komise. K zajištění plurality odborných názorů a vysoké kvality výstupů by měl zákon garantovat právo přehlasovaného člena Komise na uplatnění nesouhlasného stanoviska, které by bylo součástí výstupů z činnosti Komise.

Komise by jednou ročně předkládala své souhrnné výstupy vládě. Součástí výstupu by byla doporučení vládě k systémovým změnám a dalším opatřením. Tento souhrnný výstup by vycházel ze šetření, která Komise provedla v průběhu uplynulého roku. Po předložení výstupů Komise by měla být vláda povinna doporučení projednat a provést vhodné kroky k jejich přijetí, příp. je vypořádat.

Pro potřeby dotčených institucí by Komise mohla vydat individuální a detailní zprávu o prověření konkrétního případu. Vzhledem k přítomnosti vysoce citlivých dat musí být tato individuální zpráva neveřejná. Zákon by neměl opomenout právní úpravu informování blízkých osob dítěte, a to včetně stanovení okruhu oprávněných osob a rozsahu poskytovaných informací.

VII. Sběr dat o úmrtnosti dětí

V České republice dle demografických statistik umírá v průměru ročně 600 dětí (osob ve věku 0–19 let), z nichž skoro polovinu tvoří děti ve věku 0–1 rok. Evidenci příčin úmrtí v jednotlivých věkových kategoriích lze dohledat v pravidelných statistických ročenkách Českého statistického úřadu. Ty jsou tvořeny na základě hlášení zdravotnických zařízení, která evidují příčiny úmrtí dětí dle Mezinárodní klasifikace nemocí. Z publikovaných dat tedy nelze určit přesnou příčinu úmrtí dítěte. I v případě násilné smrti se jako důvod uvádí primární zranění, aniž by bylo možné určit, jak ke zranění dítěte došlo.

Aktuálně proto neexistuje účinný nástroj, který by komplexně zaznamenával data o úmrtnosti dětí. Pro plné využití potenciálu fungování Komise by proto bylo vhodné ve spolupráci s Českým statistickým úřadem, Ústavem zdravotnických informací a statistiky České republiky a případně i dalšími subjekty zřídit zvláštní centralizovanou

databázi dětské úmrtnosti. V ní by se shromažďovaly údaje o každém úmrtí dítěte. Vedle příčiny smrti by mohl systém sledovat širokou škálu doprovodných sociodemografických, institucionálních a environmentálních rizikových faktorů. Hlavním účelem databáze by bylo využití izolovaných dat z jednotlivých tragických případů do podoby komplexních přehledů, které umožní sledovat dlouhodobé trendy v čase a prostoru. Tento nástroj by poskytl státu podklady pro tvorbu politik založených na datech (tzv. *evidence-based policy*). Výstupy z databáze by sloužily ministerstvům a dalším orgánům veřejné moci jako přímý podklad pro cílené alokování rozpočtových prostředků do preventivních programů, pro včasné legislativní úpravy regulující nová rizika a pro metodické vedení pracovníků v první linii, ať už jde o pediatry, pedagogy nebo sociální pracovníky. Databáze by napomohla tomu, aby preventivní opatření státu nebyla pouze reaktivní odpovědí na mediálně známé případy, ale byla výsledkem systematické odborné analýzy.

Návrh ochránce práv dětí

K vypracování návrhu zákona je zapotřebí koordinovaný postup na vládní úrovni. Předkládám proto tento návrh podle § 22 zákona o veřejném ochránci práv a o ochránci práv dětí:

1. uložit ministrovi práce a sociálních věcí vypracovat a předložit vládě ke schválení návrh zákona, který zřizuje Komisi pro přezkum náhlého úmrtí dětí, a to do 31. ledna 2027,
2. uložit dalším členům vlády povinnost spolupracovat s ministrem práce a sociálních věcí při přípravě návrhu zákona uvedeného v bodě 1.

Mgr. Martin Beneš v. r.
ochránce práv dětí